

1. Sektorska radionica

PROSTORNO PLANIRANJE I UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM

Zagreb, 05.10.2016. godine

**Uključivanje ekonomske valorizacije
predloženih mjera prilagodbe u procese
prilagodbe klimatskim promjenama**

Mag. Ana Pavicic Kaselj

Proces donošenja odluka

- Utvrđivanje ciljeva (krajnji ciljevi, neposredni ciljevi)
- Utvrđivanje opcija za ostvarivanje ciljeva
- Utvrđivanje kriterija koji će se koristiti za usporedbu opcija
- Korištenje analiza (financijska analiza, analiza isplativosti, analiza troškova i koristi, različiti oblici multi-kriterijskih analiza)
- Odlučivanje
- Povratna informacija

Određivanje ciljeva

- Dobre odluke zahtijevaju jasne ciljeve koji su specifični, mjerljivi, usuglašeni, ostvarivi i vremenski ovisni.
- **Krajnji ciljevi** su obično uokvireni u pogledu strateških varijabli, kao što su razine gospodarskog rasta, socijalne kohezije i održivog razvoja.
- **Neposredni ciljevi** su oni koji se mogu izravno povezati sa rezultatima politika, programa ili projekata.
- Razmatranje predloženih **opcija** mora biti usmjereno na one **kriterije** koji neposredno pridonose ostvarenju **krajnjih ciljeva**

Određivanje OPCIJA za ostvarenje ciljeva

- Opcije se kreću u rasponu od:
 - općenitih javnih politika poput novih zahtjeva u području zaštite okoliša za prometni sektor
 - izbora pojedinih trasa prometnih puteva ili odabira pojedinačnih projekata koji se odnose na poboljšanje kvalitete vode.
- Potencijalne osjetljive opcije se trebaju detaljno razraditi

Utvrdjivanje KRITERIJA koji će se koristiti za usporedbu opcija

- Usporedba doprinosa različitih opcija za postizanje ciljeva, zahtijeva odabir kriterija koji odražavaju uspješnost.
- Svaki kriterij mora biti mjerljiv, na način da može procijeniti, *barem u kvalitativnom smislu*, koliko dobro pojedina opcija odgovara na odabrani kriterij.

Analize opcija

- Postoji nekoliko metoda koje se koriste za određivanje prioriteta opcija prilagodbe, a najviše se koriste : Analiza troškova i koristi (CBA), Analiza isplativosti (CEA) i Multi-kriterijska analiza (MCA).
- U različitim slučajevima primjenjive su različite metode.
- CBA se bavi optimizacijom te daje jasnu ocjenu bez vrednovanja da li ili ne ići u provedbu specifične mjere. Kako je ekonomska učinkovitost njena osnovna svrha mora biti izražena u novčanom smislu.
- Za razliku od CBA, Multi-kriterijska analiza može ocijeniti one mjere koje se ne mogu kvantificirati.
- CEA se nalazi između dvije gore navedene metode te utvrđuje utrošak različitih opcija kojima se postiže isti cilj. Slično kao i Multi-kriterijska analiza, ova metoda može analizirati slučajeve sa višestrukim kriterijima i mjerljivim ciljevima.

Metode financijskog vrednovanja

- **Financijska analiza** - Procjena utjecaja opcije na proces odlučivanja, a vezano za njezine financijske troškove i koristi
- **Analiza isplativosti** – Procjena utjecaja troškova svih alternativnih opcija koje postižu isti cilj. Troškovi ne moraju biti ograničeni samo na financijske.
- **Analiza troškova i koristi** - Procjena svih troškova i koristi alternativnih opcija.

Financijska analiza

- Prilikom bilo kojeg značajnijeg prijedloga nadležni odjel ili agencija će provesti financijsku analizu utjecaja prijedloga na vlastiti kao i na državni proračun.
- To uključuje Regulatory Impact Assessments (RIAs), koji je potreban kadgod se objavljuju prijedlozi vezani uz regulativu i zakonodavstvo, i namijenjeni su kao pomoć pri donošenju odluke o potrebitosti predloženih mjera.
- Ukoliko se utjecaj mjera obuhvaća duže buduće razdoblje, neto utjecaj u svakoj godini mora biti diskontiran na sadašnju vrijednost, a to se odnosi jednako na CBA i CEA.

Analiza isplativosti

- Kada postoje alternativne opcije za postizanje specifičnog cilja, ali cilj ne može biti vrednovan, Analiza isplativosti može biti upotrijebljena za procjenu najisplativijeg načina postizanja cilja.
- Uključuje ne montarne oportunitetne troškove poput upotrebe imovine u vlasništvu ulagača, koja bi inače bilo upotrijebljena u neke druge svrhe.
- Također može uključivati vanjske troškove kao što su troškovi poreznih obveznika sukladno promjenama u poreznom zakonodavstvu.

Analiza troškova i koristi

CBA se često koristi kao sredstvo vođenja javnih politika jer

- uzima u obzir dobiti i gubitke svih članova društva u čije ime se provodi CBA analiza
- vrednuje utjecaj s obzirom na novac – i stoga u načelu pokazuje da li je implementacija neke od opcija isplativa u odnosu na opciju „ne raditi ništa”
- se novčane vrijednosti, koje se koriste za ocjenu važnosti različitih utjecaja, temelje na ljudskim preferencijama koristeći uobičajene metode mjerenja.

Ograničenja CBA

- Relevantni podaci možda nisu dostupni ili je prevelik trošak prikupiti ih.
- Postoje utjecaji koji se ne mogu lako kvantificirati na način da se mogu uporediti na ljestvici novčanih vrijednosti.
- Ne uzima u obzir korelaciju između različitih utjecaja.
Npr. ljudi bi mogli biti više negativno nastrojeni prema projektu koji nameće ekološke i društvene troškove kao cjelinu nego bi to bio u slučaju zasebne procjene dvaju efekata.

Multi-kriterijska analiza - MCA

Glavna uloga Multi-kriterijske metode je bavljenje poteškoćama koje imaju donositelja odluka prilikom korištenja velike količine složenih informacija na konzistentan način.

Postoji mnogo MCA metoda, a njihov broj i dalje raste iz razloga što postoje:

- Različiti tipovi odluka koji odgovaraju širokom spektru okolnosti MCA
- Različita raspoloživost vremena za provedbu
- Različite količine ili priroda podataka koji su dostupni za analizu
- Različite analitičke vještine onih koji podržavaju odluku
- Različiti administrativno-kulturni i organizacijski zahtjevi

Kriteriji za odabir Multi-kriterijske analize

- unutarnja konzistentnost i logička osnovanost
- transparentnost
- jednostavnost korištenja
- dostupnost potrebnih podataka vezanih za tematiku
- dostatno vrijeme i potrebni ljudski resursi za provedbu analize
- mogućnost revizije
- dostupnost softvera, po potrebi.

Ključne značajke MCA

- CBA je potrebna tamo gdje je izričito zatražena određena detaljna razrada, dok MCA nudi brojne načine prikupljanja podataka pojedinačnim kriterijima u svrhu prikazivanja pokazatelja ukupne uspješnosti pojedine opcije.
- Ključna karakterisitka MCA je u njezinom naglasku na mišljenju tima koje donosi odluke, prilikom definiranja ciljeva i kriterija, procjeni relativnog značaja, procjeni doprinosa koje ostvaruje svaka opcija za svaki kriterij uspješnosti.
- Ograničenja MCA se odnose na činjenicu da se ne može utvrditi da li će aktivnosti donijeti više ili manje opće društvene koristi.

MCA vs ekonomski (društveni) aspekt CBA

- MCA uključuje skup mogućih intervencija koje ciljaju postići isti krajnji rezultat
- Uzima u obzir sve potencijalne dionike uključene određenom intervencijom te ih jasno razlikuje
- Konzultira dionike kako bi utvrdili kriterije procjene utjecaja
- Dionici su uključeni u ocjenjivanje kriterija prema važnosti
- Izvođenje se ocjenjuje prema pokazateljima koji ne moraju biti monetarni

Koraci provedbe MCA

Korak 1: Uspostavljanje konteksta odlučivanja

Korak 2: Identificiranje opcija

Korak 3: Identificiranje kriterija

- Općeniti pristup
- Procedure određivanja kriterija
- Grupiranje kriterija
- Procjena skupa kriterija (cjelovitost, raspoloživost, operativnost, međusobna neovisnost, veličina, dvostruko računanje, učinci koji se javljaju tijekom vremena)

Korak 4 i dalje

- Matrica performansi bez bodovanja i vrednovanja
- Prosudbe između opcija, bez bodovanja i vrednovanja (dominacija, drugi pristupi, ograničenja ljudskih prosudbi)
- Procjena razine uspješnosti (s bodovanjem)

MCA za mjere prilagodbe klimatskim promjenama

- Uvijek postoje ograničenja za provedbu mjera prilagodbe klimatskim promjenama
- Sve mjere se ne mogu provesti istovremeno
- Postoji potreba identifikacije prioritetnih mjera kako bi se smanjila ranjivost
- nedostatak odgovarajuće procjene mjera prilagodbe može završiti bez implementacije ili provođenjem projekta koji završi s neznatnim prilagodbama
- Uvođenje integrirane procjene mjera prilagodbe (sadašnje i buduće) kako bi se smanjila ranjivost
- Postupak uključivanja relevantnih dionika kod vrednovanju pojedinačnih kriterija
- Jedan od najvažnijih elemenata ove metode je bodovanje, koje može uključivati monetarne ili nemonetarne podatke, kvalitativne podatke i različite ljestvice mjerenja i vrednovanja

MCA postupak

1. Procjena ranjivosti: Oblikovanje konteksta odlučivanja

Procjena prilagodbe

2. Izbor mogućih opcija prilagodbe na temelju Indeksa ranjivosti

3. Dionici: Izbor kriterija

4. Stručno mišljenje: Bodovanje opcija prilagodbe

5. Fokus grupe s dionicima: Rasprava o vrednovanju kriterija

6. Određivanje prioriteta za opcije

7. Analiza osjetljivosti

2. Izbor mogućih opcija prilagodbe na temelju Indeksa ranjivosti (primjer)

Postojeće predložene mjere	Izgradnja i poboljšanje sustava kanalizacije/odvodnje
	Povišena ceste
	Nasipi
	Zidovi protiv poplava
	Poboljšanja odvodnih kanala
	Zaštita područja zadržavanja vode
Predložene mjere na temelju Indeksa ranjivosti	
	Jačanje mehanizama za slučaj nesreće
	Jačanje sustava ranog upozoravanja

3. Dionici: Izbor kriterija

Kriteriji bi trebali biti izabrani na participativan način, razgovorom unutar fokus grupa.

Prilikom odabira kriterija se treba uzeti i obzir:

- *Vrijednosni značaj* – Povezivanje koncepta svakog kriterija sa ciljem kojeg treba predstavljati.
- *Operabilnost* - Kriteriji ocjenjivanja moraju biti u stanju prepoznati koliko dobro svaka opcija javno političkog djelovanja dovodi do ostvarenje ciljeva postavljenih određenim kriterijem.
- *Pouzdanost* – Jedan pogrešan kriterij ne smije dovesti do neprimjenjivosti cijelog niza kriterija.
- *Mjerljivost* - Stupanj mjerenja uspješnosti alternativnih u odnosu na navedene kriterije.
- *Razgradivost* – Mogućnost razrade cilja na aktivnosti i mjere.
- *Non-redundancy* – Ograničavanje broja kriterija za isti cilj, što znači izbjegavanje dupliciranja podataka u kriterijima.
- *Minimalna veličina* - Broj kriterija treba biti toliki da se osigura reprezentativnosti ciljeva javnih politika.
- *Povlaštena neovisnost* – Ocjena izvedba svake pojedine opcije mora biti neovisna jedna od druge za svaki kriterij.
- *Potpunost* - Odabrani kriteriji trebaju obuhvatiti sve ključne elemente problema koji se vrednuje.
- *Razumljivost* - Odabrani kriteriji trebaju biti razumljivi, ne samo od strane stručnjaka specijalista nego i od ljudi koji nisu tehničke struke.

Dionici: Izbor kriterija (primjer)

Kategorija kriterija	Kriterij	Jedinice	Cilj
Ranjivost	Smanjenje ranjivosti	postotak	max
Financijski	Trošak	milijuni	min
Okolišni	Jačanje ekološkog stanja	1-5"	max
Socio-politički	Javno i političko prihvatanje	1-5"	max
Makroekonomski	Zapošljavanje	1-5"	max
Socio-ekonomski	Ostvarenje EU ciljeva	1-5"	max
Institucionalni i tehnološki	Institucionalni i tehnički kapaciteti	1-5"	min

Objašnjenje kriterija (primjer)

Kriterij	Objašnjenje	Komentari
<i>Smanjenje ranjivosti</i>	Smanjenje ranjivosti kroz provedbu mjera prilagodbe	Viša ocjena označava višu razinu smanjenja ranjivosti
<i>Trošak</i>	Direktni trošak provedbe i održavanja mjera prilagodbe	Viša ocjena označava nizak trošak
<i>Poboljšanje ekoloških uvjeta</i>	Mjere prilagodbe će poboljšati ekološko stanje	Viša ocjena označava veću razinu poboljšanja ekoloških uvjeta
<i>Javno i političko prihvaćanje</i>	Javno i političko prihvaćanje mjera prilagodbe	Viša ocjena označava veću razinu prihvaćanja
<i>Generiranje zapošljavanja</i>	Zapošljavanje generirano kroz provedbu mjera prilagodbe	Viša ocjena označava veću generiranost zapošljavanja
<i>Ostvarenje EU ciljeva</i>	Razina ostvarenja EU ciljeva kroz provedbu mjera prilagodbe	Viša ocjena označava veću razinu ostvarenja
<i>Institucionalni i tehnološki kapacitet</i>	Institucionalni i tehnički kapaciteti potrebni za provedbu mjera prilagodbe	Viša ocjena označava nižu razinu potrebnog kapaciteta za provedbu

SLIJEDI RAD FOKUS GRUPA
HVALA!